

UTILAJ LITIC DE SILEX FOLOSIT DE PURTĂTORII CULTURII BOIAN ÎN STAȚIUNEA ARHEOLOGICĂ DE LA COROTENI

Mădălina Spînu

Prin succesiunea numeroaselor dovezi de locuire și bogăția materialului litic și ceramic descoperit atât în așezare, cât și în necropolă, așezarea de la Coroteni reprezintă una din cele mai importante stațiuni arheologice din județ.

Situată într-o zonă deluroasă, având un sistem de apărare natural, Coroteni este o stațiune arheologică complexă cu o continuitate de locuire foarte mare, trecând prin toate epocile (reprezentate de una sau chiar două culturi). Primele dovezi de locuire aparțin Neoliticului, Culturile Dudești și Boian, urmate de Epoca bronzului, Cultura Monteoru și Cultura Noua, Halstatt și toate fazele Evului Mediu timpuriu, ajungând până în secolul al XVI-lea.

Cu toate că cel mai bine evidențiată este Cultura Monteoru cu un număr semnificativ de obiecte descoperite atât în necropolă, cât și în așezare, Cultura Boian, care face obiectul acestui material, este reprezentată de un număr important de așezări (inventarul arheologic descoperit este semnificativ). Descoperirile din această așezare au un aport important la cunoașterea modului de viață al acestor comunități aflate la confluența mai multor culturi.

Datorită contactelor dintre Culturile Criș, Ceramică Liniară și Dudești, în partea centrală și de sud – est a Munteniei s-a format după mileniul al V-lea o nouă cultură – Cultura Boian.¹ Fondul principal

¹ Eugen Comșa, **Rolul Carpaților Orientali și Meridionali în cursul Epocii neolitice, în Memoria Antiquitatis, IX – XI (1977 – 1979)**, Muzeul de Istorie - Piatra Neamț, 1985, p. 48 - 49

l-a constituit vechea populație a Culturii Dudești. Începând cu a doua etapă a primei faze a Culturii Boian - faza Bolintineanu, populațiile culturii s-au extins și în nord - estul Munteniei, cuprinzând aproape tot județul Buzău, ajungând până în Vrancea.²

Din punct de vedere istoric purtătorii Culturii Boian au pătruns în zonă, au supus și asimilat sau au dislocat colectivitățile Culturii Ceramicii Liniare târzii, împingându-le spre nord – est.³

Cultura Boian odată constituită a cunoscut în evoluția ei patru faze, cu arii deosebite de răspândire, dateate cu ajutorul analizelor radiocarbon, în a doua jumătate a mileniului al VI- lea și primele două secole ale mileniului al V-lea a. Ch. Cele patru faze sunt: Bolintineanu, Giulești, Vidra și Spanțov.⁴ La rândul lor, fazele erau împărțite pe etape. La Coroteni a fost identificată o nouă etapă a fazei Bolintineanu, constituită din etapa Cățelu* și prima etapă a fazei Giulești, considerată a fi un stadiu evoluat, denumit etapa Coroteni, descrisă de Victor Bobi în urma săpăturilor arheologice efectuate în 1982.⁵

Așezările din primele faze ale Culturii Boian, erau situate pe margini de terase joase, majoritatea grupate în câmpie, dar apar și pe terase mai înalte în zona de deal. Locuințele erau de tipul bordeielor, cu groapă ovală.

² Idem, **Date despre descoperirile din epoca neolitică din nord-estul Munteniei, în Vrancea. Studii și comunicări**, vol. IV, Focșani, 1981, p. 14 - 15

³ Idem, **Considerații cu privire la cultura cu Ceramică Liniară de pe teritoriul României și în regiunile vecine**, în „*Studii și cercetări de istorie veche*” (în continuare se va cita: S.C.I.V.), 2, Tomul 11, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1960, p.221

⁴ **Istoria Românilor**, Vol. 1, **Moștenirea timpurilor îndepărtate**, coordonatori: Acad. Mircea Petrescu-Dâmbovița, Alexandru Vulpe, Membru corespondent al Academiei Române, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 150

* Etapă a fazei Bolintineanu

⁵ Victor Bobi, **O nouă etapă a purtătorilor culturii Boian descoperită la Coroteni Vrancea**, în **Vrancea. Studii și comunicări**, vol. V - VII, Focșani, 1987, p. 321

Ocupațiile populației Boian erau aceleași cu cele ale purtătorilor Culturii Dudești, creșterea animalelor și cultivarea primitivă a plantelor. O altă ocupație mai era și confecționarea uneltelor din piatră, cărora îi acordau o atenție deosebită, fapt demonstrat de modul lor de realizare (un exemplu important îl constituie înlocuirea toporului calapod cu toporul trapezoidal cu secțiune dreptunghiulară și chiar apariția topoarelor cu gaură de înmănușare).⁶

În județul Vrancea, Cultura Boian apare în trei puncte importante: Coroteni, Cândești și Negrilești, unde au fost semnalate așezări. Din cele trei localități menționate, Coroteni are cele mai multe descoperiri.

Primele săpături sistematice la Coroteni încep în 1979, punctul „*Sediul C.A.P.*”, de-a lungul râului Vârzaru. În extremitatea sudică au fost cercetate trei locuințe de tip bordei cu groapă ovală. Inventarul descoperit în locuințe este bogat, constând în fragmente ceramice, unelte din silex, piatră sau marnă.

Doi ani mai târziu, în același punct „*Sediul C.A.P.*”, au fost identificate șase locuințe aparținând fazei Vidra. Inventarul litic descoperit este semnificativ: lame, gratoare, racloare și așchii de prelucrare.

În 1982, în campania de săpături din punctul „*Cetățuia*”, loc în care se află așezarea din Epoca bonzului, au fost cercetate și împrejurimile. Pe versantul alăturat terasei s-a găsit material litic, oase de cornute mari și un important număr de fragmente ceramice, aparținând Culturii Boian. Urmele de locuire au fost observate în urma alunecărilor de teren, fapt ce a dus la începerea unor intervenții de salvare. Au fost descoperite cinci locuințe de tip bordei, de formă ovală. Inventarul locuințelor este destul de bogat.⁷

Săpăturile au continuat și în 1983, mai exact în așezarea monteoreană, unde s-au găsit urmele unei așezări neolitice, aparținând primei faze a Culturii Boian. Inventarul litic este bogat, fiind descoperite 31 de piese din silex, în mare parte întregi.

⁶ Eugen Comșa **Date despre descoperirile din epoca neolitică ...**, p. 14

⁷ Victor Bobi, *op. cit.*, p.321 - 322

În 1984, s-au făcut câteva sondaje și cercetări de suprafață pe terasa superioară a râului Vărzaru. La 1800 m de punctul „*Sediul C.A.P.*”, unde s-au făcut cercetări în anii din urmă, mai exact în grădina unui satean, Ilie Pavel, s-au găsit fragmente ceramice aparținând fazei Giulești.⁸ În următorul an, s-a făcut un sondaj în urma căruia au fost descoperite două locuințe, bordeie. Materialul litic rezultat constă din lame, gratoare și așchii de prelucrare, într-o proporție mai mică.⁹

Ca și în alte așezări din Cultura Boian, la Coroteni, materialul litic descoperit este relativ bogat pentru primele faze ale culturii și mai sărăcăcios pentru ultimele două. În cele câteva campanii de săpături, așezările descoperite fac parte din toate fazele Culturii Boian, inventarul litic fiind destul de semnificativ pentru a ne putea face o idee asupra tehnicii și modului de realizare, a utilizării uneltelor de către aceste comunități într-o zonă de confluență a mai multor culturi.¹⁰

Pentru prima fază a culturii, Bolintineanu, materialul litic este aproape identic cu cel cunoscut în Cultura Dudești și Ceramică Liniară. Se disting lamele retușate, lame fin retușate, lame cu scobitură retușată „*encoche*” *, lame cu trunchiere „*truncatură*” **, străpungătoare, gratoare (destul de numeroase).¹¹

În cea de-a doua fază a culturii, mărimea pieselor face diferența între faze. Apar piese de dimensiuni mai mari. Apare gratoarul cu partea activă convexă într-un procentaj mai mare, dar și unelte noi, cum ar fi străpungătorul.

⁸ *Idem*, O nouă așezare ce aparține Neoliticului mijlociu - Cultura Boian descoperită la Coroteni – Vrancea, în Vrancea. Studii și comunicări, vol.VIII – X, Focșani, 1991, p. 11

⁹ *Ibidem*, p. 9 - 10

¹⁰ Al. Păunescu Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României, Editura Academiei Republicii Socialiste României, București, 1970, p. 43 - 44

* *encoche* = scobitură retușată

** *truncatura* = partea proximală a lamei este ruptă și apoi retușată cu retușe directe

¹¹ *Ibidem*

Chiar dacă pentru ultimele faze, materialul litic descoperit este sărăcăcios, se disting câteva piese noi cum ar fi unealta combinată cu funcție multiplă gratoar - burin, lamele - burin.¹²

Materia primă folosită pentru confecționarea utilajului litic era în primul rând silexul din Platforma Prebalcanică, apoi marna, gresia și alte roci silicioase, într-un procentaj mai mic.

Silexul era folosit în mod special pentru că este o rocă dură, rezistentă și mai ales era ușor „*de modelat*”, armele fiind astfel confecționate destul de repede. O altă caracteristică o mai constituie și faptul că este o rocă casantă și are o spărtură concoidală (un șoc sau o presiune exercitată asupra rocii permite o detașare controlată a unui fragment de silex cu marginile foarte tăioase), propice confecționării armelor: lame, gratoare, vârfuri și alte unelte.¹³

În așezările Cultrurii Boian descoperite la Coroteni, materia primă folosită de purtătorii culturii, în confecționarea armelor, era în special silexul din amintita Platformă Prebalcanică și mai puțin alte roci.

În continuare vom încerca să facem o descriere a pieselor de silex, pe care le-am considerat mai spectaculoase și cărora omul „boian” le-a acordat o mai mare atenție (lucru care reiese din modul de realizare) din locuințele cercetate la Coroteni, fără pretenția de a epuiza materialul litic aflat în depozitele Muzeului Vrancei.

A fost descoperit un număr important de piese, prezentate după cum urmează:

Gratoare

- gratoar în evantai pe așchie. Laturile sunt retușate continuu cu retușe directe. Este vizibil bulbul de percuție. Silex de culoare maronie. Dimensiuni: lungime = 2,4 cm lățime = 2 cm. (fig. 1/1)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Retușat pe ambele laturi cu retușe continuu: directe și simple pe una din laturi și

¹² *Ibidem*, p. 43

¹³ Marin Cârciumaru, **Evoluția omului în Cuaternar. Tehnică și tipologie preistorică**, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 8

fine pe cealaltă. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni : lungime = 1,6 cm, lățime = 1,5 cm (fig. 1/2)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Laturile retușate continuu cu retușe: directe și denticulate pe o latură, iar pe cealaltă abrupte. Silex cafeniu. Păstrează urme ale cortexului. Dimensiuni: lungime = 3,5 cm, lățime = 2,7 cm (fig. 1/3)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune triunghiulară. Ambele laturi au retușe directe. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime=2,7 cm; lățime = 1,8 cm (fig. 1/4)

- gratoar convex pe așchie. Prezintă retușe directe pe una din laturi și *encoche* pe cealaltă. Știrbituri de utilizare pe laturi. Silex gri - cafeniu cu aspect lucios. Dimensiuni: lungime = 3,4 cm, lățime = 2,8 cm (fig. 1/5)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Laturile sunt retușate cu retușe directe. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3,8 cm, lățime = 2,2 cm (fig. 1/6)

- gratoar convex pe așchie întreagă. Ambele laturi retușate continuu cu retușe directe și abrupte.¹⁴ Silex cafeniu cu aspect mat. Păstrează urme ale cortexului. Dimensiuni: lungime = 3,7 cm; lățime = 3,4 cm (fig. 1/7)

- gratoar convex pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Retușat continuu cu retușe directe pe ambele laturi. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 2,9 cm; lățime = 2,5 cm (fig. 1/8)

- gratoar dublu pe lamă întreagă. Secțiune trapezoidală. Ambele laturi sunt retușate continuu cu retușe directe, oblice și abrupte. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 4,1 cm, lățime = 2 cm (fig. 1/9)

- gratoar convex pe lamă fragmentară. Secțiune trapezoidală. Laturile retușate continuu cu retușe directe și simple. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 2,4 cm, lățime = 2 cm (fig. 1/10)

¹⁴ Neculaie Bolohan, Cristina Crețu, **Materiale arheologice din așezarea Cucuteni A - B și B de la Mărgineni, jud. Neamț, în Memoria Antiquitatis, XXIII, Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, 2004, p. 219**

- gratoar pe lamă întreagă. Secțiune triunghiulară. Retușat continuu cu retușe directe pe o latură și denticulate pe cealaltă. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 4,1 cm, lățime = 2,1 cm (fig. 1/11)

- gratoar în evantai pe așchie. Formă rotunjită. Laturile retușate continuu, direct, oblic și abrupt. Silex gri cu aspect mat. Păstrează urme ale cortexului. Dimensiuni: lungime = 3,4 cm, lățime = 3,4 cm (fig. 1/12)

- gratoar pe lamă întreagă, în curs de prelucrare. Laturile sunt retușate continuu: retușe directe și denticulate pe o latură, pe cealaltă latură retușe abrupte. Secțiune trapezoidală. Silex gri - cafeniu. Dimensiuni: lungime = 3,9 cm, lățime = 1,6 cm (fig. 1/13)

- gratoar convex pe lamă întreagă. Secțiune triunghiulară. Laturile retușate continuu cu retușe directe și simple. Silex cafeniu cu aspect mat. Păstrează urme ale cortexului. Dimensiuni: lungime = 2,5 cm; lățime = 1,6 cm (fig. 1/14)

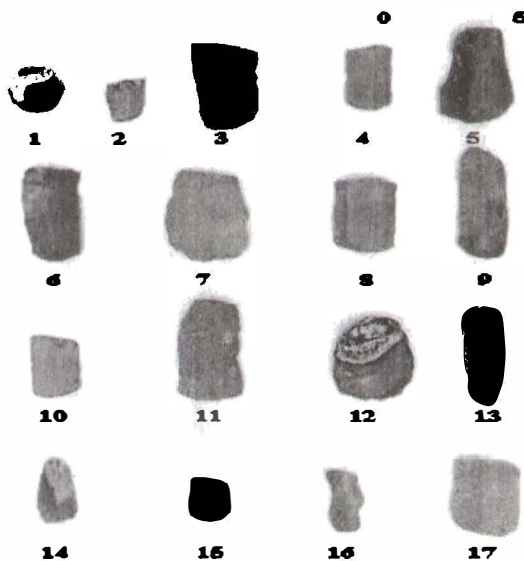

Fig. 1: 1-17 Gratoare din silex

- gratoar în evantai pe lamă fragmentară. Secțiune triunghiulară. Prezintă știrbituri de utilizare pe laturi. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 1,2 cm, lățime = 1,8 cm (fig. 1/15)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune triunghiulară. Laturile retușate continuu cu retușe directe și abrupte; prezintă dublu *encoche*. Silex gri cafeniu cu aspect lucios. Dimensiuni: lungime = 2,5 cm, lățime = 1,2 cm (fig. 1/16)

- gratoar pe lamă fragmentară. Secțiune triunghiulară. Laturile retușate continuu cu retușe directe și fine. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3 cm; lățime = 2,7 cm (fig. 1/17)

Lame

- lamă cu troncatură, întreagă. Secțiune triunghiulară. Retușe continui și directe pe una din laturi. Silex gri cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3,3 cm, lățime = 1,9 cm (fig. 2/1)

- lamă cu troncatură, întreagă. Secțiune trapezoidală. Laturile retușate continuu cu retușe directe și abrupte. Silex maroniu. Dimensiuni: lungime = 3,2 cm, lățime = 1,7 cm (fig. 2/2)

- lamă fragmentară. Se păstrează partea proximală. Retușe directe pe ambele laturi. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 1,7 cm, lățime = 1,1 cm (fig. 2/3)

- lamă cu troncatură, fragmentară. Secțiune triunghiulară. Ambele laturi sunt retușate continuu cu retușe directe și simple. Prezintă știrbituri de utilizare pe laturi. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 3,1 cm, lățime = 1,3 cm (fig. 2/4)

- lamă denticulată. Prezintă retușe denticulate pe una din laturi. Păstrează urme ale cortexului pe jumătate din lamă. Silex maroniu cu aspect lucios. Dimensiuni: lungime = 2,8 cm, lățime = 0,8 cm (fig. 2/5)

- lamă cu *encoche*, fragmentară. Secțiune triunghiulară. Se păstrează partea mediană. Prezintă retușe continui pe una din laturi și *encoche* pe cealaltă. Silex gri cu aspect sticlos. Dimensiuni: lungime = 2,9 cm, lățime = 2,2 cm (fig. 2/6)

- lamă cu troncatură, întreagă. Secțiune trapezoidală. Retușe continui și directe pe ambele laturi. Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3,3 cm, lățime = 1 cm (fig. 2/7)

- lamă fragmentată. Se păstrează partea mediană. Secțiune trapezoidală. Parțial retușată pe una din laturi, cu retușe directe și abrupte. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 2,2 cm, lățime = 1,1 cm (fig. 2/8)

- lamă cu troncatură, simplă, convexă.¹⁵ Secțiune trapezoidală. Prezintă mici retușe pe una din laturi. Silex gri - cafeniu. Dimensiuni: lungime = 3 cm, lățime = 1,7 cm (fig. 2/9)

- lamă fragmentară. Se păstrează partea distală. Secțiune triunghiulară. Retușe continui, directe și abrupte pe una din laturi și denticulate pe cealaltă. Silex gri cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3,4 cm, lățime = 1,6 cm (fig. 2/10)

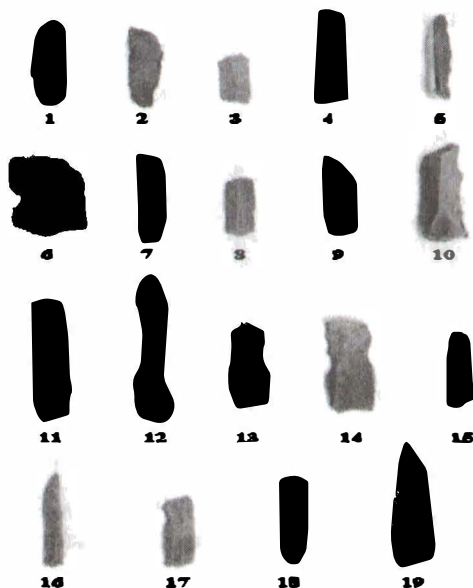

Fig. 2: 1-19 Lame din silex

¹⁵ Marin Cârciumaru, *op. cit.*, p. 56 - 57

- lamă denticulată fragmentară. Se păstrează partea proximală. Secțiune triunghiulară. Retușată continuu pe ambele laturi, cu retușe directe și simple pe o latură și denticulată pe cealaltă. Silex maroniu. Dimensiuni: lungime = 4,8 cm, lățime = 1,4 cm (fig. 2/11)

- lamă denticulată întreagă. Secțiune triunghiulară. Retușe continuu care pătrund adânc în corpul piesei „*denticuli*” pe ambele laturi, dar și retușe directe și simple la extremitățile piesei. Silex gri - cafeniu. Dimensiuni: lungime = 5,3 cm, lățime = 1,4 cm (fig. 2/12)

- lamă cu *encoche*, fragmentară. Se păstrează partea distală. Laturile sunt retușate continuu: retușe directe și simple pe o latură. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 2,9 cm, lățime = 1,5 cm (fig. 2/13)

- lamă cu dublu *encoche*, fragmentară. Se păstrează partea distală. Prezintă *encoche* și retușe continuu pe ambele laturi: directe și simple pe o latură, denticulate pe cealaltă. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 3,2 cm, lățime = 1,8 cm (fig. 2/14)

- lamelă întreagă. Secțiune triunghiulară. Prezintă știrbituri de utilizare pe laturi. Nu este retușată. Silex cafeniu-roșcat. Dimensiuni: lungime = 3,2 cm, lățime = 0,8 cm (fig. 2/15)

- lamă fragmentară. Se păstrează partea mediană. Secțiune trapezoidală. Prezintă știrbituri de utilizare și urme de lustru. Neretușată. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 2,7 cm, lățime = 1,1 cm (fig. 2/16)

- lamă cu *encoche*, fragmentară. Se păstrează partea mediană. Secțiune trapezoidală. Știrbituri de utilizare pe una din laturi și *encoche* pe cealaltă. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 2,4 cm., lățime = 1,1 cm (fig. 2/17)

- lamă fragmentară. Se păstrează partea proximală. Secțiune triunghiulară. Prezintă știrbituri de utilizare pe ambele laturi. Neretușată. Silex cafeniu cu nervuri roșiatice. Dimensiuni: lungime = 2,9 cm, lățime = 1 cm (fig. 2/18)

- lamă întreagă. Secțiune trapezoidală. Laturile sunt retușate continuu cu retușe abrupte pe una din laturi și retușe directe și fine pe cealaltă latură, terminate brusc spre vârf. Silex gri negricios cu aspect sticlos. Dimensiuni: lungime = 4,5 cm, lățime = 1,5 cm (fig. 2/19)

Alte tipuri de unelte

- străpungător întreg pe așchie. Prezintă știrbituri de utilizare.

Silex cafeniu cu aspect mat. Dimensiuni: lungime = 3 cm., lățime = 1,2 cm (fig. 3/1)

- racloar pe lamă sau vârful în curs de prelucrare. Retușe continui,

directe și abrupte pe laturi. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 5,2 cm., lățime = 2,4 cm (fig. 3/2)

- racloar sau vârful în curs de prelucrare. Formă triunghiulară.

Retușe continui, directe abrupte și ușor oblice pe una din laturi. Silex cafeniu. Dimensiuni: lungime = 4,6 cm, lățime = 2,8 cm (fig. 3/3)

- lamă cu burin într-un capăt. Se păstrează în întregime.

Secțiune trapezoidală. Ambele laturi sunt retușate continuu cu retușe directe, abrupte și denticulate. Una din laturi prezintă *encoche*. Silex cafeniu - negricios. Dimensiuni: lungime = 5 cm., lățime = 1,1 cm (fig. 3/4)

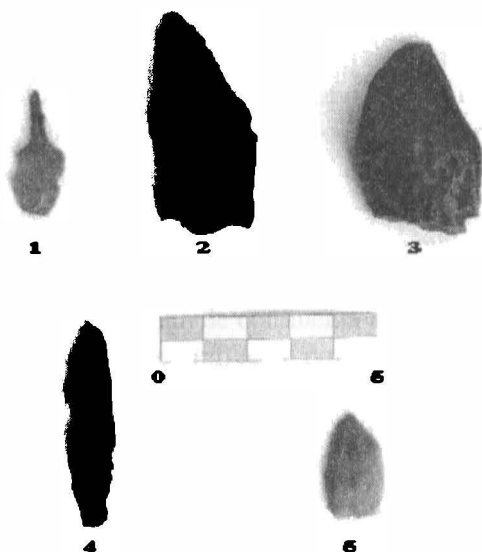

Fig. 3: 1-5 Piese din silex

- racloar pe așchie. Ușor curbat. Laturile retușate continuu, direct și oblice. Silex gri cu aspect lucios. Dimensiuni: lungime = 2,5 cm, lățime = 1,4 cm (fig. 3/5)

În încheiere putem afirma ca oamenii care trăiau în așezarea aparținând Culturii Boian de la Coroteni, foloseau și știau să confecționeze unelte care să răspundă nevoilor zilnice ce țineau în mare măsură de procurarea hranei. De asemenea, uneltele puteau fi folosite pentru confecționarea hainelor, vânătoare, apărare și pentru pregătirea altor unelte.